Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

DET TYSKE MINDRETAL I DE SØNDERJYDSKE LANDSDELE

EN KORT OVERSIGT OVER DEN DANSKE LOVGIVNING

OFFENTLIGGJORT PAA
UDENRIGSMINISTERIETS FORANSTALTNING

KØBENHAVN 15. APRIL 1924

KØBENHAVN
TRYKT I J. H. SCHULTZ A/S BOGTRYKKERI
1924

Spørgsmaalet om Mindretalsbeskyttelse — d. v. s. om Tilsikring af visse Rettigheder, i første Række med Hensyn til Benyttelse og Vedligeholdelse af eget Sprog, for et indenfor den enkelte Stats Grænser værende, i statsborgerligretlig Henseende til Bopælsstaten hørende fremmed Befolkningselement — blev for Danmarks Vedkommende aktuelt under Forberedelserne til de sønderjydske Landsdeles Genforening med Moderlandet.

Som venteligt var, blev dette Spørgsmaal bragt paa Bane paa Fredskonferencen i Versailles, da der i Marts 1919 overfor denne blev gjort Rede for det danske Folks Ønsker med Hensyn til Tilbagegivelsen af de nævnte Landsdele. Fra dansk Side blev det ved den paagældende Lejlighed gjort gældende, at særlige traktatlige Garantier formentlig var unødvendige, idet den liberale danske Lovgivning, som vilde komme til at gælde for alle danske Statsborgere i Landsdelene, uanset Sprog og Sindelag, og i hvilken navnlig Undervisningsfrihed var et Princip, i sig selv frembød tilstrækkelige Garantier.

Disse den danske Lovgivnings Frihedsprincipper har fundet Udtryk i Grundlovens Frihedsparagraffer, der bl. a. foruden Undervisningsfrihed (§ 83) ogsaa hjemler alle Statens Borgere fri Religionsdyrkelse (§§ 74—77), Trykkefrihed (§ 84), Foreningsfrihed (§ 85) og Forsamlingsfrihed (§ 86) samt tilsikrer dem Boligens og Ejendomsrettens Ukrænkelighed (§§ 79 og 80) og sikrer dem mod vilkaarlig Behandling fra den udøvende Magts Side (§ 78). Princippet om alle Statsborgeres fuldstændige Ligestillethed med Hen-

syn til Rettigheder og Forpligtelser i deres Egenskab af danske Statsborgere ligger endvidere til Grund for den danske Lovgivning om Valg til Rigsdagen og alle andre Slags offentlige Raad. Forholdstalsvalgmaaden, som i Danmark er bragt til Anvendelse ved de fleste offentlige Valg, frembyder for ethvert Mindretal — ogsaa et nationalt — den bedste Mulighed for at opnaa en retfærdig Repræsentation. Overhovedet indeholder den danske Lovgivning ikke nogen Undtagelsesbestemmelse, hvorved Statsborgere, som hører til et sprogligt eller folkeligt Mindretal, unddrages nogen Ret, som de andre Borgere i Staten har Krav paa. Alle er lige for Loven, nyder, uden Hensyn til Sindelag, de samme borgerlige og politiske Rettigheder.

De fra dansk Side paaberaabte Synspunkter blev paa Fredskonferencen fundet akceptable, og der blev ikke for Danmarks Vedkommende — i Modsætning til hvad Tilfældet var for flere andre Staters — i Versaillestraktaten optaget nogen Bestemmelse indeholdende Paalæg om Garantier eller Forpligtelser med Hensyn til det nationale Mindretal, der som Følge af Forøgelsen af Landomraadet kom under Statens Magt. Heller ikke i den mellem Danmark paa den ene Side og Storbritannien, Frankrig, Italien og Japan paa den anden Side under 5. Juli 1920 afsluttede Traktat angaaende Overdragelsen af Suveræniteten over de sønderjydske Landsdele er det af Danmarks Medkontrahenter fundet fornødent at optage Bestemmelser i nævnte Henseende.

Et senere fra Tyskland fremsat Ønske om Tilvejebringelsen af en dansk-tysk Traktat angaaende Rettigheder for det tysksindede Mindretal nordfor og det dansksindede Mindretal sydfor Grænsen er afvist fra dansk Side ud fra den Betragtning, at en Traktat mellem de to Magter, uden i sig selv at skabe absolute Garantier, idet meget beror paa Fortolkningen, kunde give Anledning til Indblanding og diplomatiske Vanskeligheder, og at den bedste Basis for en frede-

lig Tilstand i Grænseegnene er at finde i den enkelte Stats Sindelag, i Viljen til at tilvejebringe og opretholde en retfærdig og for Mindretallet tilfredsstillende Retstilstand. Dette Standpunkt har fundet Tilslutning hos alle danske Partier.

Danmark er saaledes ikke bundet af nogen Traktat i det heromhandlede Spørgsmaal og har derfor ad den indre Lovgivnings Vej frit kunnet ordne Forholdene for den i de sønderjydske Landsdele bosatte tyske Minoritet, som, beregnet paa Grundlag af Stemmetallene ved Folkeafstemningen den 10. Februar 1920 skulde udgøre 24,9 pCt. af Landsdelenes samlede Befolkning, der den 1. Februar 1921 er opgjort til 163 622 Personer. Denne Procent kan dog ikke gøre Krav paa med matematisk Nøjagtighed at repræsentere en Fordeling efter Sindelag. Paa den ene Side maa den reduceres en Del, idet der er stemt for Tyskland af et forholdsvis betydeligt Antal Tilrejsende — ialt blev saaledes af Tilrejsende afgivet ca. 9400 Stemmer for Tyskland mod ca. 14 800 for Danmark — eller af Personer, der senere paa Grund af Landsdelenes Overdragelse til Danmark har forladt disse. Paa den anden Side bør det erindres, at Afstemningsreglerne udelukkede alle efter 1900 indvandrede, en Bestemmelse, der naturligvis overvejende var i de tysksindedes Disfavør. Ved Folketingsvalget den 11. April 1921 opnaaede saaledes det tyske Parti kun 13,5 pCt. af de afgivne Stemmer (i 1920 14,3 pCt.), og selv om heller ikke dette Tal uden videre bør lægges til Grund for en Beregning af Minoritetens Størrelse, idet f. Eks. en Del tyske Stemmer sandsynligvis er faldet paa Socialdemokratiets Kandidater, giver det dog et betydningsfuldt Korrektiv til det ovenfor omtalte Beregningsgrundlag. Saa godt som alle tilhører den samme Folkestamme som den øvrige Befolkning paa den jyske Halvø og bekender sig ligesom den overvejende Del af hele Danmarks Befolkning til den evangelisk-lutherske Tro.

Da dette Mindretal saaledes hverken forsaavidt angaar Race eller Religion adskiller sig fra den Befolkning, hvorimellem det lever, har den danske Lovgivningsmagt og Administration saa at sige udelukkende haft nødig at tage Sigte paa Spørgsmaalet om selve Sproget og de dermed i Forbindelse staaende Forhold, i hvilken Henseende det bemærkes, at Flertallet (mindst to Tredjedele) af den tyske Minoritet faktisk ikke blot forstaar Dansk, men benytter Dansk som Hjemmesprog, har Dansk som Modersmaal. Dette gælder, bortset fra nogle faa Indvandrede, overalt paa Landet, og selv i Byerne, hvor en Del til daglig taler Tysk, er langt den overvejende Del af Befolkningen i Stand til ikke blot at forstaa, men ogsaa at tale Dansk. Dette hidrører fra det for de sønderjydske Provinser meget ejendommelige Forhold, at Mindretallets tyske Sindelag hverken skyldes tysk Afstamning eller oprindeligt tysk Sprog, men staar i nøje Forbindelse med de særlige historiske Forhold.

Nogen kodificeret Mindretalslov findes ikke i Danmark, og de enkelte regulerende Bestemmelser, hvorom der ved Siden af de ovennævnte principielle Lovbud kan blive Tale ved en Undersøgelse af Mindretallets Retsstilling, maa derfor søges i det Kompleks af Love og Anordninger m. v., der er blevet udstedt til Indførelse af dansk Lovgivning — tildels i suppleret eller modificeret Skikkelse — i Landsdelene.

Nedenfor anføres i korte Træk Hovedindholdet af den danske Mindretalslovgivning vedrørende Skolevæsen, kirkelige Forhold, Retpleje og Forvaltningsforhold, idet der tilføjes nogle Bemærkninger om, hvorledes Virkningen deraf i Praksis har været.

I. Skolevæsen.

1. *Folkeskolen.*

Reglerne for Sproget i den offentlige Folkeskole i de sønderjydske Landsdele indeholdes i en særlig Lov af 1. Maj

1923, som i det væsentlige er enslydende med en ældre Lov af 30. Juni 1920, men som paa enkelte Punkter udvider denne Lovs Regler om Adgangen til Oprettelse af tysksprogede Skoler. Reglerne er følgende:

I *Købstæderne* (Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder) deles Folkeskolen i to Afdelinger, hvoraf den ene har dansk, den anden tysk Undervisningssprog, og Forældre og Værger har frit Valg mellem disse to Afdelinger.

I Folkeskoleafdelinger med dansk Undervisningssprog gives der efter det tredie Skoleaar Børnene 4—6 Timers ugentlig Undervisning i Tysk, og i Folkeskoleafdelinger med tysk Undervisningssprog gives der efter det tredie Skoleaar Børnene 4—6 Timers ugentlig Undervisning i Dansk. Nærmere Bestemmelse herom træffes i Undervisningsplanen, der approberes af Undervisningsministeriet. Denne Undervisning er dog ikke obligatorisk, idet Børn efter Begæring derom til Skolekommissionen fra Forældre eller Værger skal fritages for Undervisning i henholdsvis Tysk eller Dansk. Der gives da i disse Timer Børnene Undervisning i Skolen i andre Undervisningsfag.

Paa *Landet* og i *Flækkerne* retter Undervisningssproget i Skolerne sig efter Folkesproget i vedkommende Skoledistrikt.

Hvor Undervisningssproget er Dansk, skal der, hvis mindst 10 pCt. af Skoledistriktets Vælgere, der har Forældremyndighed over Børn under 14 Aar, fremsætter Ønske derom til Skolekommissionen, finde en Stemmeafgivning Sted om, hvorvidt der skal etableres en særlig Undervisning med Tysk som Undervisningssprog. Hvis derefter mindst 20 pCt. af Skoledistriktets til Skolekommissionerne stemmeberettigede Vælgere, der har Forældremyndighed over Børn under 14 Aar og repræsenterer mindst 10 skolepligtige Børn, stemmer for Undervisning med Tysk som Undervisningssprog, træffes Foranstaltning til, at en saadan finder Sted for dem, som ønsker at deltage deri. En saadan særlig Un-

dervisning skal dog ogsaa etableres, selvom Begæring derom kun fremsættes af et mindre Antal af de nævnte Vælgere, naar disse til Gengæld repræsenterer mindst 24 skolepligtige Børn, medmindre Afstandsforholdene tillader, at vedkommende Børn kan henvises til en anden Skole med tysk Undervisningsprog.

Hvor Undervisningssproget i en Folkeskole er Tysk, skal der efter det tredie Skoleaar meddeles Børnene 4—6 Timers ugentlig Undervisning i Dansk. I en Skole, hvor Undervisningssproget er Dansk, kan der efter Skolekommissionens Bestemmelse indføres tvangfri Undervisning i Tysk.

Forældre kan ved at fremsætte Begæring derom fritage deres Børn for de anførte Timer i det Sprog, som ikke er deres Undervisningssprog.

Forholdet er altsaa det, at medens der i hver af *Købstæderne* er indrettet en særlig tysk Skoleafdeling, skal der i *enhver anden Kommune* i Nordslesvig i Henhold til Loven oprettes en tysk Folkeskole eller Folkeskoleafdeling, naar dette forlanges af enten en Femtedel af Skolekommunens stemmeberettigede Forældre, der repræsenterer mindst 10 Børn, eller — hvilket kan tænkes at blive Tilfældet i større Kommuner — af et ringere Antal end en Femtedel af Forældrene, naar disse til Gengæld repræsenterer 24 Børn.

De omtalte Bestemmelser er af Regeringen praktiseret med det Resultat, at der i Nordslesvig ifølge en i 1923 optaget Statistik findes 27 offentlige Skoler eller Skoleafdelinger med tilsammen 105 Klasser, i hvilke ca. 2800 Børn undervises udelukkende paa Tysk. Samtidig var Antallet af Elever i Folkeskoler med dansk Undervisningssprog ca. 22 100. Men herved maa bemærkes, at ligesom der i de tyske Skoler gives Undervisning i Dansk, saaledes gives der i de danskprogede Skoler, overalt hvor der i Befolkningen

synes at være et virkeligt Ønske herom, Undervisning i Tysk, i de fleste Tilfælde 4—6, i nogle dog et betydelig større Antal, op til 12, ved en enkelt Skole endog 15 Timer ugentlig. Ialt gives der 899 ugentlige Undervisningstimer i Tysk, medens det samlede Antal offentlige Skoler i Landsdelene er 303.

I de sønderjydske Købstæder har Ministeriet tilladt Oprettelse af tyske Mellemskoleklasser, der er knyttet til det kommunale Skolevæsen og understøttes af Staten paa samme Maade og i samme Omfang som den almindelige kommunale Folkeskole.

Samtlige i Lovgivningen hjemlede Mindretalsrettigheder er ikke afhængige af de kommunale Myndigheder; deres Gennemførelse overvaages af de højere Skolemyndigheder, derunder særlig Undervisningsministeriet, som alle Sager angaaende Valg af Lærere, Oprettelse af Mindretalsskoler samt Stadfæstelse af Skoleplaner og Undervisningsplaner skal forelægges til Afgørelse. Det stedlige Tilsyn med den offentlige Skole og dens Undervisning besørges af en Skolekommission.

Da Valget til disse lokale Skolekommissioner sker i Henhold til Reglerne for Forholdstalsvalg, er selv et lille Mindretal i Stand til at blive repræsenteret i Forhold til sit Tal, og Mindretallets Repræsentanter i Skolekommissionen kan i ethvert Spørgsmaal forlange deres Mindretalsvotum tilført Forhandlingsprotokollen og forelagt højere Myndighed, i sidste Instans Undervisningsministeriet. I alle Spørgsmaal, der udelukkende angaar en særlig tysk Skoleafdeling, tages der fra de overordnede Myndigheders Side kvalificeret Hensyn til Mindretallets Indstilling, saaledes ogsaa med Hensyn til Læreransættelse.

Med Hensyn til Valget af Læremidler er Lovens Regel den, at Skolekommissionen efter Forhandling med Lærerpersonalet og — om det ønskes — med Amtsskolekonsulen-

ten bestemmer, hvilke Undervisningsmidler Skolen skal benytte, dog at Valget af disse skal forelægges Undervisningsministeriet. Der er ikke fremkommet Klager over denne Ordning.

Forsaavidt angaar Spørgsmaalet om Dækning af Omkostningerne til Folkeskolevæsenet i de sønderjydske Landsdele, gælder der normalt de samme Regler som i det øvrige Land. Men foruden at Kommunerne i Landsdelene herefter har Krav paa lignende Statstilskud til Skolevæsenet som Kommunerne i det øvrige Danmark, er der aabnet Mulighed for, at de Kommuner, som ved Deling af deres Skoler i en dansk og en tysk Afdeling, paadrager sig særlige Udgifter, faar en Del af disse Udgifter dækket af Staten. Hjemmel herfor indeholdes i den ovenfor nævnte Lov af 30. Juni 1920. Om den paagældende Bestemmelses Anvendelse i Praksis skal bemærkes, at Staten, efter indkomne Ansøgninger, dels har givet betydelige Byggetilskud til alle de Kommuner, som paa Grund af den dobbelte Undervisning — danske og tyske Skoler eller Klasser — har maatte opføre nye Skolebygninger, dels har paataget sig at betale 75 pCt. af de forøgede Udgifter til Lærerlønninger, som det større Antal Skoler eller Klasser har medført. Alle Ansøgninger om Byggetilskud er imødekommet, uden at der hidtil til Undervisningsministeriet fra nogen Side er fremkommet Klage over den trufne Afgørelse, og der er indtil Marts 1924 i Tilskud udbetalt 320 750 Kr.

2. *Privatskoler.*

Den i Nordslesvig givne lette Adgang til Opnaaelse af tyske Folkeskoler i Distrikter, hvor der findes et større Antal tysksindede Indbyggere, gør Oprettelsen af tyske Privatskoler mindre paakrævet. Men Adgangen til Oprettelsen af saadanne Privatskoler staar det tysksindede Mindretal fuldstændig aaben.

Ifølge den danske Grundlovs § 83 er Forældre eller Værger, der selv sørger for, at Børnene faar en Undervisning, der kan staa Maal med, hvad der almindeligt kræves i Folkeskolen, ikke pligtige at lade Børnene undervise i Folkeskolen. Den saaledes hjemlede Ret til Privatundervisning er yderligere bekræftet ved den nordslesvigske Skolelov, idet denne i saa Henseende indeholder en saalydende Passus: »De i den almindelige danske Skolelovgivning givne Bestemmelser om Børns Fritagelse for Undervisning i den offentlige Folkeskole, naar de erholder en fyldestgørende Undervisning i Hjemmet eller i en privat Skole, er gældende i de sønderjydske Landsdele.«

Børnene behøver altsaa ikke paa noget Alderstrin at besøge Folkeskolen, naar blot de faar en tilstrækkelig god Undervisning i en privat Skole eller i Hjemmet. Tilsynet med Privatundervisningen foretages af den foran omtalte Skolekommission.

Adgangen til at oprette Privatskoler har det tyske Mindretal gjort Brug af i syv Tilfælde. I de paagældende syv Skoler undervises ialt ca. 330 Børn. En Del Børn undervises i Hjemmene.

Ogsaa for Privatskolernes Vedkommende er der Ligestillethed med Forholdene i det øvrige Danmark, hvad Spørgsmaalet om Statstilskud angaar, idet det i den oftnævnte Lov af 30. Juni 1920 er fastsat, at Undervisningsministeren kan give Tilskud efter de almindelige Regler, naar Skolerne fyldestgør de almindelige Betingelser for Opnaaelsen af Statstilskud, og Omstændighederne iøvrigt maatte tale derfor. Saadanne Tilskud ydes til private Skoler paa Landet,

a. som efter Skolekommissionens Skøn giver en Undervisning af mindst lignende Omfang som den offentlige Skole,
b. som ikke forbereder til nogensomhelst Eksamen (alm. Forberedelseseksamen o. lign.),

c. som ikke er Øvelsesskoler ved Seminarier eller lignende Læreanstalter,
d. som i det sidst forløbne Kalenderaar har været besøgt mindst af 10 Elever i Gennemsnit,
e. som ikke har et større Børneantal til Undervisning for en enkelt Lærer end det for den offentlige Folkeskole fastsatte,
f. som fører Protokol over Skolens Elever og disses eventuelle Forsømmelser med Oplysning om Grunden til Forsømmelsen.

Tilskudets Størrelse staar i Forhold til Lærerlønningerne; i 1922 ydedes et Beløb af 54 Kr. pr. Barn. Tilskud er søgt af alle 7 Skoler og kun nægtet i eet Tilfælde, hvor den paagældende Skole ikke opfyldte Lovens Betingelser for at faa Tilskud.

3. *Den højere Undervisning*

er ordnet ved en særlig Lov af 30. Juni 1920, hvorefter der i hver af de fire Købstæder (Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder) er oprettet et Statsgymnasium. Disse Skoler har dansk Undervisningssprog, men for de ældre Elevers Vedkommende, der maatte ønske at afslutte deres Skoletid med Tysk som Undervisningssprog, har der foreløbig været opretholdt særlige Klasser med tysk Undervisningssprog. Disse er med Udgangen af Skoleaaret 1922—23 afviklet for Tønder Statsskoles Vedkommende og vil med Udgangen af Skoleaaret 1923—24 blive det for Skolerne i Haderslev og Sønderborg, medens de for Aabenraa Skoles Vedkommende fortsættes ogsaa i Skoleaaret 1924—25.

Det samlede Antal af Elever i de nævnte fire Statsskoler var i Skoleaaret 1921—22 ialt 1232, hvoraf 246 i de tysksprogede Klasser. For Skoleaaret 1923—24 er det samlede Elevantal 1391 med 136 Elever i de tyske Klasser i de 3 ovennævnte Skoler (Haderslev, Sønderborg og Aabenraa).

De Erfaringer, der er indvundet i den forløbne Tid, har vist, at det har været en heldig Tanke at lade de ældre Elever bringe Skolelærdommen til en normal Afslutning uden at skifte Undervisningssprog eller Lærebøger.

II. Kirkelige Forhold.

Som ovenfor nævnt, tilhører det tyske Mindretal samme Kirkesamfund som Flertallet, af hvilken Grund Problemet ogsaa her indskrænker sig til Sproget.

Basis for den nuværende Ordning er den danske Lov af 28. Juni 1920, hvorefter Kirkeministeriet efter Indstilling fra Menighedsrepræsentaterne (disse vælges efter Reglerne for Forholdstalsvalg) og efter at have indhentet Erklæringer fra vedkommende Provst og fra Biskoppen, med tilbørligt Hensyn til Mindretallene afgør, i hvilket Omfang Kirkesproget i de enkelte Menigheder skal være dansk eller tysk, og derefter træffer de fornødne Foranstaltninger til Mindretallenes Betjening i deres eget Sprog.

Nærmere Anvisning er givet i en kgl. Anordning af 3. August 1921, hvorefter der i alle Menigheder, ogsaa hvor der ikke fastsættes Gudstjenester i det tyske Sprog, skal gives Adgang for Menighedsmedlemmerne til at faa kirkelige Handlinger udført paa Tysk, og hvori det fastsættes, at der i de Kirker, i hvilke der anordnes faste tyske Gudstjenester, ved Menighedsrepræsentanternes Foranstaltning skal foretages Optælling af Kirkegængernes Antal, saavel ved de danske som ved de tyske Gudstjenester, samt af de henholdsvis paa Dansk og paa Tysk udførte kirkelige Handlinger. Resultatet af disse Optællinger, som indberettes til Biskoppen inden Udgangen af Januar Maaned for det forløbne Aar, indsendes af Biskoppen til Ministeriet med Indstilling om, hvorvidt der skal træffes Ændring i de fastsatte Bestemmelser om tyske Gudstjenesters Afholdelse.

I Praksis har Kirkeministeriet, som efter den Beføjelse, der er det givet, ikke er forpligtet til fuldstændig at følge Indstillingerne fra Menighedsrepræsentanternes Flertal, truffet sine Afgørelser saaledes, at der ikke til Kirkeministeriet er indgaaet Klager om den trufne Ordning. Tilstanden er ifølge en i 1923 foretaget Optælling den, at der paa Landet holdes tyske Gudstjenester i 27 Kirker af ialt ca. 100, de fleste Steder 1 Søndag om Maaneden samt de tre Anden-Helligdage, i 2 Sogne dog hyppigere.

Hvad særlig angaar *Købstæderne,* er Forholdet ordnet ved en Lov af 31. Oktober 1920, hvorefter det ved kgl. Anordning kan bestemmes, at der i Stedet for Sognepræsten og en Andenpræst kan ansættes 2 ligestillede Præster (Sognepræster), henholdsvis for den danske og den tyske Menighed i Købstaden. Spørgsmaalet om Kirkesproget ordnes da nærmere ved et Regulativ. Denne Hjemmel er benyttet i fuld Udstrækning, idet der i alle 4 nordslesvigske Købstæder er blevet ansat saavel en dansk som en tysk Sognepræst, der — ifølge de udfærdigede Regulativer — hver benytter sit Sprog.

Som forannævnt gælder i de sønderjydske Landsdele foruden disse særlige Love ogsaa den almindelige danske Lovgivning m. m. for Kirkelivets Omraade, idet det ved Lov af 30. Juni 1922 fastsættes, at alle Love og Anordninger, som er eller maatte blive givet for den danske Folkekirke eller vedrører samme, skal være gældende for de evangelisk-lutherske Menigheder i de sønderjydske Landsdele, der udgør et Led af Folkekirken. Herefter er den sønderjydske Befolkning blevet stillet lige med Kongerigets øvrige Befolkning med Hensyn til Adgangen til Sognebaandsløsning, Adgangen for Frimenigheder til at benytte Folkekirkens Kirker, Adgangen til at faa ansat en anden Præst i Pastoratet o. s. v.

III. Retspleje.

Endskønt man, som det fremgaar af det tidligere anførte, i Genforeningsøjeblikket turde gaa ud fra, at de faste Beboere i de sønderjydske Landsdele med meget faa Undtagelser baade talte og forstod Dansk, tog man dog Hensyn til dette Faatal og i det hele til, at der kunde findes Personer, der ikke helt beherskede det danske Sprog, og som en Følge deraf f. Eks. under Retsforhandlinger vilde være uheldigt stillede. For at imødekomme et eventuelt Krav fra saadanne Personers Side, fandt man det rigtigst at give særlige Bestemmelser med Hensyn til Retssproget. Saadanne Bestemmelser indeholdes i en Lov af 28. Juni 1920 og gaar ud paa følgende:

Under Retsforhandlinger kan skriftlig eller mundtlig Henvendelse fra Parterne eller deres Rettergangsfuldmægtige, saavel som Afgivelse af Forklaring som Part, Vidne eller som Syns- og Skønsmand ske i det tyske Sprog, naar vedkommende godtgør at have Bopæl indenfor Landsdelene og afgiver Forsikring om ikke at være det danske Sprog mægtig. Retsforhandlingen foregaar i saa Fald under Medvirkning af en ved Rettens Foranstaltning tilkaldt Tolk, medmindre Retten formener og de andre i Sagens Behandling deltagende Personer erklærer at have fornødent Kendskab til det tyske Sprog; Udgifterne ved Anvendelse af Tolk i disse Sager afholdes af det offentlige. Tilsvarende Regler anvendes med Hensyn til Oversættelse af de i disse Sager fremlagte Processkrifter og Dokumenter.

Udfærdigelser, der i Henhold til de i den almindelige danske Retsplejelov indeholdte Forskrifter skal forkyndes af Stævningsmænd, skal, naar de er affattede i det tyske Sprog, være ledsagede af en dansk Oversættelse. Tilførsler til Retsbøgerne maa alene finde Sted i det danske Sprog; dog kan Dommeren, naar han under Hensyn til fremkomne Udtalelsers Betydning for Sagen finder det rettest, at de

gengives ordret, eller naar Ønske derom fremsættes fra en af Parternes Side, bestemme, at de tillige gengives i det tyske Sprog. Parter eller andre, som benytter sig af den dem ifølge Retsplejeloven tilkommende Ret til at forlange Udskrift af Retsbøgerne, kan — under tilsvarende Betingelser som de ovenfor for Benyttelse af det tyske Sprog under Retsforhandlinger nævnte — fordre, at Udskriften ledsages af en af en autoriseret Translatør bekræftet Oversættelse. Udgifterne ved Oversættelsen afholdes af det offentlige.

I Praksis er de her omtalte Regler kun undtagelsesvis kommet til Anvendelse, hvilket skyldes dels, at næsten hele den hjemmehørende Befolkning taler eller kan tale Dansk, dels at Dommerne er i Stand til at tale Tysk i de enkelte Tilfælde, hvor det maatte være paakrævet.

IV. Forvaltningsforhold.

Samme Tankegang, der bevirkede Vedtagelsen af de ovenfor refererede Bestemmelser angaaende Retssproget, førte ogsaa med sig, at der med Hensyn til Forvaltningssproget blev givet en lignende Adgang til Benyttelse af det tyske Sprog for saadanne Personer, der maatte antages ikke at være det danske Sprog mægtige. Det bestemmes i saa Henseende i en Lov af 28. Juni 1920, at tysk Sprog kan benyttes ved Forhandlinger med private, naar Anvendelsen af Dansk vilde medføre væsentlige Ulemper enten for Tjenesten eller for de paagældende private. Det er endvidere foreskrevet, at skriftlige Henvendelser til Myndighederne fra Personer, der har Bopæl indenfor de sønderjydske Landsdele, indtil videre skal tages i Betragtning, uanset at de er affattede paa Tysk, ligesom der er givet Hjemmel for, at tysk Sprog ogsaa kan benyttes ved Forhandlinger i kommunale Forsamlinger samt i andre stedlige Raad, Udvalg, Kommissioner, Nævn og lignende.